

3 ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ ΜΙΑΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ

3.1 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Έστω δύο σύνολα $A \neq \emptyset$ και $B \neq \emptyset$.

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ του συνόλου A στο B είναι η διμελής σχέση $f \subseteq A \times B$ για την οποία $\forall x \in A$ αντιστοιχεί ένα και μόνο ένα $y \in B$ δηλαδή

$$\boxed{\forall x \in A \exists y \in B : f(x) = \{y\}}$$

ΟΡΙΣΜΟΣ: Κάθε απεικόνιση $f: A \rightarrow B$ ονομάζεται και *ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ* με πεδίο ορισμού $D(f) = A$ και πεδίο τιμών $R(f) \subseteq B$.

$$R(f) = \{y \in B : \exists x \in A \text{ με } f(x)=y\}$$

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

- $x \in A$: ανεξάρτητη μεταβλητή
- $y \in B$: εξαρτημένη μεταβλητή
- Αν $A, B \subseteq \mathbf{R}$ τότε η f ονομάζεται πραγματική συνάρτηση.

3.2 ΕΙΔΗ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΩΝ

3.2.1 ΤΑΥΤΟΤΙΚΗ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ

$$f: A \rightarrow \mathbf{R} \text{ με } f(x) = x$$

3.2.2 ΠΟΛΥΩΝΥΜΙΚΗ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ

$$f: A \rightarrow \mathbf{R} \text{ με } f(x) = a_0 + a_1x + a_2x^2 + \dots + a_nx^n$$

3.2.3 ΣΥΜΜΕΤΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: $f: A \rightarrow \mathbf{R}$ ονομάζεται *συμμετρική ως προς το a* (ή την ευθεία $y=a$) αν ισχύουν:

- (i) $\forall a-x \in A \Leftrightarrow a+x \in A$ και
- (ii) $f(a-x) = f(a+x)$

ΟΡΙΣΜΟΣ: $f: A \rightarrow \mathbf{R}$ ονομάζεται *συμμετρική ως προς το σημείο θ a* (ή την ευθεία $y=0$) ή *ΑΡΤΙΑ* αν:

- (i) $\forall -x \in A \Leftrightarrow x \in A$ και
- (ii) $f(-x) = f(x)$

ΟΡΙΣΜΟΣ: $f: A \rightarrow \mathbf{R}$ ονομάζεται *ΠΕΡΙΤΤΗ* αν:

- (i) $\forall -x \in A \Leftrightarrow x \in A$ και
- (ii) $f(-x) = -f(x)$

3.2.4 ΑΜΦΙΜΟΝΟΣΗΜΑΝΤΗ (1-1)

ΟΡΙΣΜΟΣ: Μία συνάρτηση $f: A \rightarrow \mathbf{R}$ ονομάζεται *αμφιμονοσήμαντη* ή *ένα προς ένα (1-1)* αν και μόνο αν

$$\forall y \in R(f) \exists \text{ ένα και μόνο ένα } x \in A : f(x) = y$$

3.2.5 ΜΟΝΟΤΟΝΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Μία συνάρτηση $f: A \rightarrow \mathbf{R}$ ονομάζεται:

(α) *αύξουσα* αν $\forall x_1, x_2 \in D(f): x_1 < x_2 \Leftrightarrow f(x_1) \leq f(x_2)$

(β) *γνησίως αύξουσα* αν $\forall x_1, x_2 \in D(f): x_1 < x_2 \Leftrightarrow f(x_1) < f(x_2)$

(γ) *φθίνουσα* αν $\forall x_1, x_2 \in D(f): x_1 < x_2 \Leftrightarrow f(x_1) \geq f(x_2)$

(δ) *γνησίως φθίνουσα* αν $\forall x_1, x_2 \in D(f): x_1 < x_2 \Leftrightarrow f(x_1) > f(x_2)$

Όλες οι παραπάνω συναρτήσεις λέγονται *μονότονες*.

3.2.6 ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ: *Αντίστροφη συνάρτηση* μίας αμφιμονοσήμαντης συνάρτησης f ορίζουμε τη συνάρτηση $f^{-1}: R(f) \rightarrow D(f)$ για την οποία

$$f^{-1}(y) = x \quad \forall x \in D(f) \text{ και } y \in R(f) : f(x) = y$$

3.2.7 ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΥΟ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΩΝ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Σύνθεση δύο πραγματικών συναρτήσεων f και g με $R(f) \cap D(g) \neq \emptyset$ ορίζουμε τη συνάρτηση $g \circ f(x) = g(f(x))$ με πεδίο ορισμού

$$D(g \circ f) = \{ x \in D(f) : f(x) \in D(g) \}.$$

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αν $R(f) \subseteq D(g)$ τότε $D(g \circ f) = D(f)$

3.2.8 ΦΡΑΓΜΕΝΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Μία συνάρτηση $f: A \rightarrow \mathbf{R}$ ονομάζεται *άνω φραγμένη* αν $\exists M \in \mathbf{R} : f(x) \leq M \quad \forall x \in D(f)$

ΟΡΙΣΜΟΣ: Μία συνάρτηση $f: A \rightarrow \mathbf{R}$ ονομάζεται *κάτω φραγμένη* αν $\exists M \in \mathbf{R} : f(x) \geq M \quad \forall x \in D(f)$

ΟΡΙΣΜΟΣ: Μία συνάρτηση $f: A \rightarrow \mathbf{R}$ ονομάζεται *φραγμένη* αν είναι και άνω και κάτω φραγμένη

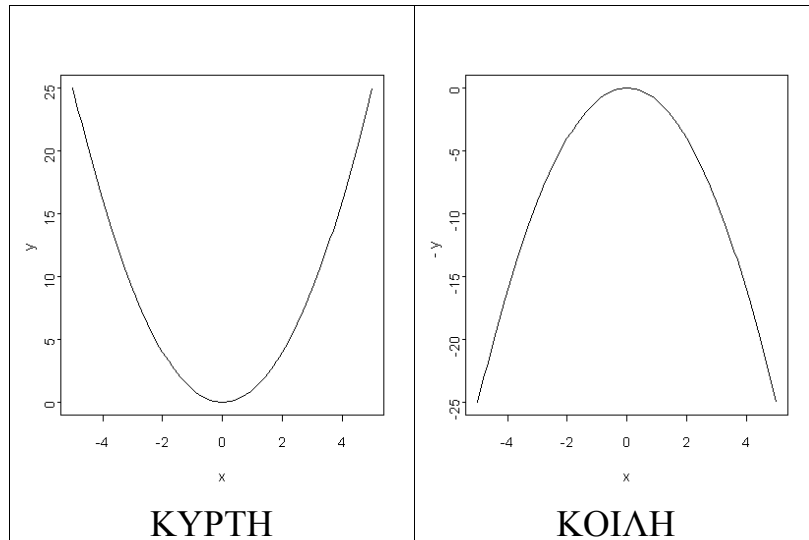
3.2.9 ΚΥΡΤΕΣ & ΚΟΙΛΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Μία συνάρτηση $f: A \rightarrow \mathbf{R}$ ονομάζεται *κυρτή* σε ένα διάστημα $\Delta \subseteq D(f)$ αν

$$\forall x_1, x_2 \in \Delta, t \in (0, 1) \Rightarrow f((1-t)x_1 + tx_2) \leq (1-t)f(x_1) + tf(x_2)$$

ΟΡΙΣΜΟΣ: Μία συνάρτηση $f: A \rightarrow \mathbf{R}$ ονομάζεται *κοίλη* σε ένα διάστημα $\Delta \subseteq D(f)$ αν

$$\forall x_1, x_2 \in \Delta, t \in (0, 1) \Rightarrow f((1-t)x_1 + tx_2) \geq (1-t)f(x_1) + tf(x_2)$$

3.3 ΟΡΙΑ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΩΝ

3.3.1 ΟΡΙΣΜΟΙ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Όριο της $f(x)$ στην τιμή a

Ο αριθμός L είναι το όριο μιας συνάρτησης $f(x)$ όταν το x προσεγγίζει το a αν και μόνο αν

$$\forall \varepsilon > 0 \exists \delta > 0: |f(x) - L| < \varepsilon \quad \forall |x - a| < \delta$$

$$[L - \varepsilon < f(x) < L + \varepsilon \quad \forall a - \delta < x < a + \delta]$$

Με άλλα λόγια: Για οποιοδήποτε θετική ποσότητα ε μπορούμε να βρούμε μια περιοχή (διάστημα) κοντά στο a για το οποίο το $f(x) \in (L - \varepsilon, L + \varepsilon)$

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ: $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = L$

ΟΡΙΣΜΟΣ: Πλευρικά Όρια

Ο αριθμός L είναι το όριο από δεξιά (αριστερά) μιας συνάρτησης $f(x)$ όταν το x προσεγγίζει το a αν και μόνο αν

$$\forall \varepsilon > 0 \exists \delta > 0: |f(x) - L| < \varepsilon \quad \forall a < x < a + \delta \quad (a - \delta < x < a)$$

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ: $\lim_{x \rightarrow a^-} f(x) = L$ (Αριστερό)

$$\lim_{x \rightarrow a^+} f(x) = L \quad (\text{Δεξί})$$

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:

$$\lim_{x \rightarrow a^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow a^+} f(x) = L \Leftrightarrow \lim_{x \rightarrow a} f(x) = L$$

ΟΡΙΣΜΟΣ: Όρια στο Άπειρο

Ο αριθμός L είναι το όριο μιας συνάρτησης $f(x)$ όταν το x προσεγγίζει το $+\infty$ ($-\infty$) αν και μόνο αν

$$\forall \varepsilon > 0 \exists \delta > 0: |f(x) - L| < \varepsilon \quad \forall x > \delta \quad (x < -\delta)$$

ΟΡΙΣΜΟΣ:

Ο αριθμός L είναι το όριο μιας συνάρτησης $f(x)$ όταν το x προσεγγίζει το a αν και μόνο αν

$$\forall \Pi(L) \exists \Pi(a): f(x) \in \Pi(L) \quad \forall x \in \Pi(a)$$

$\Pi(L)$: Περιοχή γύρω από το L και $\Pi(a)$: Περιοχή γύρω από το a .

3.3.2 ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΟΡΙΩΝ

Έστω $\lambda_1, \lambda_2 \in \mathbf{R}$ και $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = L_1, \lim_{x \rightarrow a} g(x) = L_2$

$$1 \dots \lim_{x \rightarrow a} (\lambda_1 f(x) + \lambda_2 g(x)) = \lambda_1 \lim_{x \rightarrow a} f(x) + \lambda_2 \lim_{x \rightarrow a} g(x) = \lambda_1 L_1 + \lambda_2 L_2$$

$$2 \dots \lim_{x \rightarrow a} (f(x)g(x)) = \lim_{x \rightarrow a} f(x) \lim_{x \rightarrow a} g(x) = L_1 L_2$$

$$3 \dots \lim_{x \rightarrow a} \left(\frac{f(x)}{g(x)} \right) = \frac{\lim_{x \rightarrow a} f(x)}{\lim_{x \rightarrow a} g(x)} = L_1 / L_2$$

$$4 \dots \lim_{x \rightarrow a} (f(x))^n = \left[\lim_{x \rightarrow a} f(x) \right]^n = L_1^n$$

$$5 \dots \lim_{x \rightarrow a} |f(x)| = \left| \lim_{x \rightarrow a} f(x) \right| = |L_1|$$

$$6 \dots \lim_{x \rightarrow a} g \circ f(x) = g \left(\lim_{x \rightarrow a} f(x) \right) = g(L_1) \text{ αν και μόνο αν } L_1 \in D(g)$$

$$7 \dots \text{ Αν } f(x) \leq g(x) \quad \forall x \text{ τότε } \lim_{x \rightarrow a} f(x) \leq \lim_{x \rightarrow a} g(x)$$

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Οι ιδιότητες 1&2 μπορούν να γενικευτούν για n συναρτήσεις:

$$8 \dots \lim_{x \rightarrow a} \left(\sum_{i=1}^n \lambda_i f_i(x) \right) = \sum_{i=1}^n \lambda_i \lim_{x \rightarrow a} f_i(x) = \sum_{i=1}^n \lambda_i L_i$$

$$9 \dots \lim_{x \rightarrow a} \left(\prod_{i=1}^n f_i(x) \right) = \prod_{i=1}^n \lim_{x \rightarrow a} f_i(x) = \prod_{i=1}^n L_i$$

3.3.3 ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΟΡΙΩΝ ΠΟΥ ΤΕΙΝΟΥΝ ΣΤΟ ΑΠΕΙΡΟ

$$1... \lim_{x \rightarrow a} (f(x) + g(x)) =$$

$$= +\infty \text{ \acute{o}ταν } \lim_{x \rightarrow a} f(x) = +\infty \text{ και } \lim_{x \rightarrow a} g(x) = L \in \mathbf{R}$$

$$= -\infty \text{ \acute{o}ταν } \lim_{x \rightarrow a} f(x) = -\infty \text{ και } \lim_{x \rightarrow a} g(x) = L \in \mathbf{R}$$

$$= +\infty \text{ \acute{o}ταν } \lim_{x \rightarrow a} f(x) = \lim_{x \rightarrow a} g(x) = +\infty$$

$$= -\infty \text{ \acute{o}ταν } \lim_{x \rightarrow a} f(x) = \lim_{x \rightarrow a} g(x) = -\infty$$

$$= \text{απροσδιόριστο \acute{o}ταν } \lim_{x \rightarrow a} f(x) = +\infty \text{ και}$$

$$\lim_{x \rightarrow a} g(x) = -\infty$$

$$2... \lim_{x \rightarrow a} (f(x)g(x)) =$$

$$= +\infty \text{ \acute{o}ταν } \lim_{x \rightarrow a} f(x) = +\infty \text{ και } \lim_{x \rightarrow a} g(x) = L > 0$$

$$= +\infty \text{ \acute{o}ταν } \lim_{x \rightarrow a} f(x) = -\infty \text{ και } \lim_{x \rightarrow a} g(x) = L < 0$$

$$= -\infty \text{ \acute{o}ταν } \lim_{x \rightarrow a} f(x) = -\infty \text{ και } \lim_{x \rightarrow a} g(x) = L > 0$$

$$= -\infty \text{ \acute{o}ταν } \lim_{x \rightarrow a} f(x) = +\infty \text{ και } \lim_{x \rightarrow a} g(x) = L < 0$$

$$= \text{απροσδιόριστο \acute{o}ταν } \lim_{x \rightarrow a} f(x) = \pm\infty \text{ και}$$

$$\lim_{x \rightarrow a} g(x) = 0$$

$$3... \lim_{x \rightarrow a} \left(\frac{f(x)}{g(x)} \right) = \lim_{x \rightarrow a} f(x) \lim_{x \rightarrow a} \left(\frac{1}{g(x)} \right)$$

όπως στο γινόμενο.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αν $\lim_{x \rightarrow a} g(x) = 0^+$ ή 0^- τότε

$$\lim_{x \rightarrow a} \left(\frac{1}{g(x)} \right) = \pm\infty$$

ΕΙΔΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ: $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = \lim_{x \rightarrow a} g(x) = 0$

τότε $\lim_{x \rightarrow a} \left(\frac{f(x)}{g(x)} \right) = \text{απροσδιόριστο.}$

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:

Αν $f(x)$ και $g(x)$ είναι πολυωνυμικές συναρτήσεις

και $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = \lim_{x \rightarrow a} g(x) = 0$ τότε $(x-a)$ είναι

παράγοντας και των δύο συναρτήσεων οπότε

$$\lim_{x \rightarrow a} \left(\frac{f(x)}{g(x)} \right) = \lim_{x \rightarrow a} \left(\frac{(x-a)f_0(x)}{(x-a)g_0(x)} \right) = \lim_{x \rightarrow a} \left(\frac{f_0(x)}{g_0(x)} \right).$$

3.3.4 ΒΑΣΙΚΑ ΟΡΙΑ

$$1... \lim_{x \rightarrow a} (\sin(x)) = \sin(a) \quad \forall a \in \mathbf{R}$$

$$\lim_{x \rightarrow a} (\cos(x)) = \cos(a) \quad \forall a \in \mathbf{R}$$

$$\lim_{x \rightarrow a} (tg(x)) = tg(a) \quad \forall a \in \mathbf{R} \setminus \{ \kappa\pi + \pi/2, \kappa \in \mathbf{Z} \}$$

$$2... \lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{\sin(x)}{x} \right) = 1$$

$$3... \lim_{x \rightarrow 1} X^k = 1$$

$$4... \lim_{x \rightarrow a} b^x = b^a$$

$$5... \lim_{x \rightarrow +\infty} b^x = +\infty, \quad b > 1$$

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} b^x = 0, \quad b > 1$$

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} b^x = 0, \quad 0 < b < 1$$

$$\lim_{x \rightarrow -\infty} b^x = +\infty, \quad 0 < b < 1$$

$$6... \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \left(1 + \frac{1}{x} \right)^x = e$$

$$7... \lim_{x \rightarrow a} (\ln(x)) = \ln(a)$$

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} (\ln(x)) = +\infty, \quad \lim_{x \rightarrow 0^+} (\ln(x)) = -\infty$$

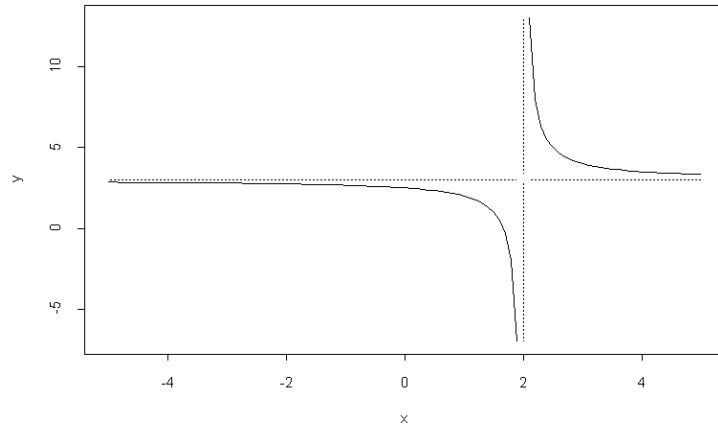
$$8... \lim_{x \rightarrow 1} \left(\frac{\ln(x)}{x-1} \right) = 1$$

3.3.5 ΑΣΥΜΠΤΩΤΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΩΝ

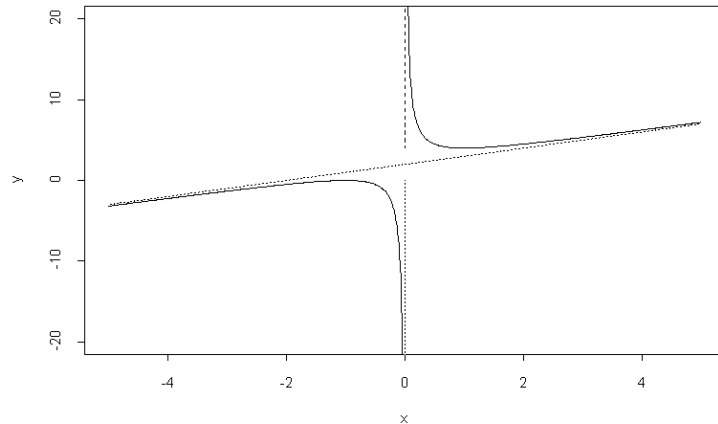
ΟΡΙΣΜΟΣ: Η ευθεία $D: y = ax + \beta$ είναι ασύμπτωτη της συνάρτησης $f(x)$ αν $\lim_{x \rightarrow +\infty} (f(x) - ax) = \beta$ ή $\lim_{x \rightarrow -\infty} (f(x) - ax) = \beta$.

ΟΡΙΣΜΟΣ: Η ευθεία $D: x = \gamma$ είναι ασύμπτωτη της συνάρτησης $f(x)$ αν $\lim_{x \rightarrow a^-} f(x) = \pm\infty$ ή $\lim_{x \rightarrow a^+} f(x) = \pm\infty$.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1: $f(x)=3+1/(x-2)$

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2: $f(x)=x+2+1/x$

3.4 ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΩΝ

3.4.1 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Μία συνάρτηση f λέγεται συνεχής στο σημείο $a \in D(f)$ αν και μόνο αν $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = f(a)$.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Μία συνάρτηση f λέγεται συνεχής σε ένα διάστημα $A \subseteq D(f)$ αν και μόνο αν η f είναι συνεχής σε κάθε σημείο $x_0 \in A$.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Αν υπάρχουν τα πλευρικά όρια μόνο τότε έχουμε συνέχεια από δεξιά ή αριστερά.

3.4.2 ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ

1... Έστω $\lambda_1, \lambda_2 \in \mathbb{R}$ και $f(x), g(x)$ συνεχείς συναρτήσεις. Τότε και οι συναρτήσεις:

$$\lambda_1 f(x) + \lambda_2 g(x), f(x)g(x) \text{ και } f(x)/g(x)$$

είναι συνεχείς.

2... Όλες οι πολυωνυμικές συναρτήσεις είναι συνεχείς.

ΘΕΩΡΗΜΑ: Αν $f(x)$ είναι συνεχής στο $[\alpha, \beta]$ τότε η συνάρτηση αυτή παίρνει όλες τις τιμές μεταξύ $f(\alpha)$ και $f(\beta)$, δηλαδή

$$\forall M \in (\min\{f(\alpha), f(\beta)\}, \max\{f(\alpha), f(\beta)\})$$

$$\exists \gamma \in (\alpha, \beta): f(\gamma) = M$$

ή

$$(\min\{f(\alpha), f(\beta)\}, \max\{f(\alpha), f(\beta)\}) \subseteq R(f)$$

ΠΟΡΙΣΜΑ: Αν $f(x)$ είναι συνεχής και μονότονη στο $D(f)=[\alpha, \beta]$ τότε

$$R(f) = [\min\{f(\alpha), f(\beta)\}, \max\{f(\alpha), f(\beta)\}]$$

ΠΟΡΙΣΜΑ: Αν $f(x)$ είναι ορισμένη και συνεχής στο $D(f)=[\alpha, \beta]$ με $f(\alpha)f(\beta) < 0$ τότε $\exists \gamma \in (\alpha, \beta): f(\gamma) = 0$.

ΘΕΩΡΗΜΑ: Αν $f(x)$ είναι ορισμένη και συνεχής στο $D(f)=[\alpha, \beta]$ τότε είναι και φραγμένη.

3.5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ (I)

3.5.1 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ

- **p:** τιμή ενός προϊόντος ή αγαθού (price)
- **q:** ποσότητα ενός αγαθού (quantity)
- **d:** ζήτηση ενός αγαθού (demand)
- **s:** προσφορά ενός αγαθού (supply)
- **R:** ολικά έσοδα μίας επιχείρησης
- **C:** ολικό κόστος μίας επιχείρησης (cost)

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ

- **d=d(p):** συνάρτηση ζήτησης ενός αγαθού
- **s=s(p):** συνάρτηση προσφοράς ενός αγαθού
- **R=R(q):** συνάρτηση ολικών εσόδων
- **C=C(q):** συνάρτηση ολικού κόστους

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

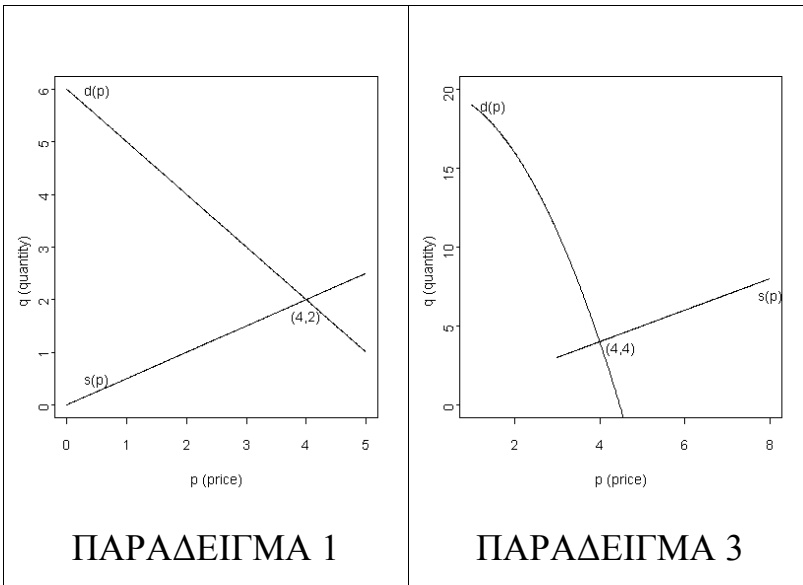
- Το πεδίο ορισμού συνήθως είναι $[0, +\infty)$
- Η συνάρτηση ζήτησης $[d(p)]$ είναι φθίνουσα
- Η συνάρτηση προσφοράς $[s(p)]$ είναι αύξουσα

3.5.2 ΣΗΜΕΙΟ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Τιμή ισορροπίας ενός αγαθού είναι η τιμή $p_0 \in D(d) \cap D(s)$ για την οποία $d(p_0) = s(p_0) = q_0$. Η ποσότητα q_0 λέγεται ποσότητα ισορροπίας και το σημείο (p_0, q_0) σημείο ισορροπίας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Το σημείο ισορροπίας ορίζεται στο σημείο που τέμνονται η συνάρτηση ζήτησης και η συνάρτηση προσφοράς.

3.5.3 ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Η συνάρτηση ολικών εσόδων ονομάζεται το συνολικό ποσό που αποκτάται από την πώληση q μονάδων ενός αγαθού και ορίζεται ως $R(q) = \text{ποσότητα} \times \text{τιμή} = p q$.

Συνήθως η τιμή καθορίζεται από την ποσότητα είναι δηλαδή συνάρτηση της ποσότητας και έτσι έχουμε $p = p(q)$ και $R(q) = p(q) q$.

ΟΡΙΣΜΟΣ: Η συνάρτηση μέσων εσόδων ορίζεται ως $AR(q) = R(q)/q$.

[είναι το έσοδο που έχουμε από κάθε μονάδα του αγαθού που πουλήσαμε]

3.5.4 ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ Ή ΕΞΟΔΩΝ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Η συνάρτηση ολικού κόστους $C(q)$ ονομάζεται η συνολική δαπάνη που απαιτείται για την παραγωγή q μονάδων ενός αγαθού.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: $C(q)$ είναι αύξουσα.

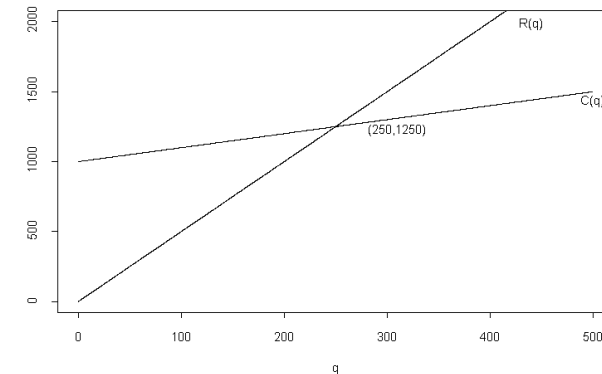
Η ποσότητα $C_0=C(0)$ ονομάζεται σταθερό ή πάγιο κόστος.

ΟΡΙΣΜΟΣ: Η συνάρτηση μέσου κόστους $AC(q)$ ονομάζεται η δαπάνη που αντιστοιχεί κατά μέσο όρο για την παραγωγή κάθε μονάδας ενός αγαθού και ορίζεται ως $AC(q)=C(q)/q$.

3.5.5 ΝΕΚΡΟ ΣΗΜΕΙΟ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Νεκρό σημείο ονομάζουμε το σημείο $(q_0, C(q_0))$ με $q_0 \in D(C) \cap D(R)$ στο οποίο τα έσοδα και το κόστος είναι ίσα δηλαδή $C(q_0) = R(q_0)$.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στο νεκρό σημείο δεν έχουμε ούτε κέρδος ούτε ζημιά.

3.6 ΠΑΡΑΓΩΓΟΣ ΜΙΑΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗΣ

3.6.1 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Παράγωγος μίας συνάρτησης $f(x)$ στο σημείο $x_0 \in D(f)$ ονομάζεται το όριο

$$\lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x) - f(x_0)}{x - x_0} = L \in \mathbf{R}.$$

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ: $f'(x)$ ή $\frac{df(x)}{dx}$.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ: αν $\delta x = x - x_0$ τότε

$$f'(x_0) = \lim_{\delta x \rightarrow 0} \frac{f(x_0 + \delta x) - f(x_0)}{\delta x}$$

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

- $f(x_0 + \delta x) - f(x_0)$: Μεταβολή της f όταν το x_0 αυξάνει κατά δx .
- $\frac{f(x_0 + \delta x) - f(x_0)}{\delta x}$: Μέση μεταβολή της f όταν το x_0 αυξάνει κατά δx .
- $\lim_{\delta x \rightarrow 0} \frac{f(x_0 + \delta x) - f(x_0)}{\delta x}$: Μέση μεταβολή της f όταν το x_0 αυξάνει απειροελάχιστα.

$f'(x)$ ονομάζεται και οριακός ή στιγμιαίος ρυθμός μεταβολής.

ΟΡΙΣΜΟΣ: Παράγωγος συνάρτηση $f'(x)$ μίας συνάρτησης $f(x)$ ονομάζεται η συνάρτηση

$$f'(x) = \lim_{\delta x \rightarrow 0} \frac{f(x + \delta x) - f(x)}{\delta x} \quad \forall x \in D(f')$$

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ (I): Η παράγωγος $f'(x)$ μας δίνει την κλίση της εφαπτομένη στο σημείο $(x, f(x))$.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ (II): Κάθε παραγωγίσιμη συνάρτηση είναι και συνεχής.

3.6.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ (II)

ΟΡΙΣΜΟΣ: Συνάρτηση Οριακών εσόδων $MR(q)$ ονομάζουμε την παράγωγο της συνάρτησης ολικών εσόδων $R(q)$ δηλαδή

$$MR(q) = R'(q) = \frac{dR(q)}{dq}.$$

ΕΡΜΗΝΕΙΑ: οριακός ρυθμός μεταβολής των εσόδων.

ΟΡΙΣΜΟΣ: Συνάρτηση Οριακού κόστους $MC(q)$ ονομάζουμε την παράγωγο της συνάρτησης ολικού κόστους $C(q)$ δηλαδή

$$MC(q) = C'(q) = \frac{dC(q)}{dq}.$$

ΕΡΜΗΝΕΙΑ: οριακός ρυθμός μεταβολής του κόστους.

3.6.3 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ

$$1... f(x)=c \quad \forall x \in \mathbf{R} \Leftrightarrow f'(x)=0$$

$$2... f(x)=\alpha x+\beta \Leftrightarrow f'(x)=\alpha$$

$$3... f(x)=x^k \Leftrightarrow f'(x)=kx^{k-1}$$

$$4... f(x)=e^x \Leftrightarrow f'(x)=e^x$$

$$5... f(x)=\sin(x) \Leftrightarrow f'(x)=\cos(x)$$

3.6.4 ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΣΗΣ

$$1... [\lambda_1 f(x)+\lambda_2 g(x)]' = \lambda_1 f'(x)+\lambda_2 g'(x)$$

$$2... [f(x)g(x)]' = f'(x)g(x)+f(x)g'(x)$$

$$3... \left(\frac{f(x)}{g(x)} \right)' = \frac{f'(x)g(x)-f(x)g'(x)}{[g(x)]^2}$$

$$4... \left(\frac{1}{g(x)} \right)' = -\frac{g'(x)}{[g(x)]^2} \quad [\text{Από (3) για } f(x)=1]$$

$$5... [g \circ f(x)]' = g'(f(x)) f'(x)$$

$$6... [f^{-1}(x)]' = 1/f'(f^{-1}(x))$$

3.7 ΠΑΡΑΓΩΓΟΣ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΤΑΞΗΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Εάν $f'(x)$ είναι παραγωγίσιμη σε ένα σημείο x_0 τότε η παράγωγος της λέγεται παράγωγος δευτέρας τάξης.

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ: $f''(x)$ ή $f^{(2)}(x)$ ή $\frac{d^2 f(x)}{dx^2}$.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Με όμοιο τρόπο μπορούμε να ορίσουμε και της παραγώγους $3^{\text{ης}}, 4^{\text{ης}}, \dots, n$ τάξης.

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ: $f^{(n)}(x)$ ή $\frac{d^n f(x)}{dx^n}$.

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ:

$$1... [\lambda_1 f(x)+\lambda_2 g(x)]^{(n)} = \lambda_1 f^{(n)}(x)+\lambda_2 g^{(n)}(x)$$

$$2... [f(x)g(x)]^{(n)} = \sum_{k=0}^n \binom{n}{k} f^{(k)}(x)g^{(n-k)}(x)$$

$$\text{όπου } \binom{n}{k} = \frac{n!}{k!(n-k)!}$$

3.8 ΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΟΡΙΩΝ ΚΑΙ Ο ΚΑΝΟΝΑΣ L'HOPITAL

ΚΑΝΟΝΑΣ L'HOPITAL: Έστω $f(x)$ και $g(x)$ συνεχείς στο διάστημα $[a, \beta]$ και παραγωγίσιμες στο (a, β) και $x_0 \in [a, \beta]$: αν $\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = \lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = 0$ ή

$\lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = \lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = \pm\infty$ και υπάρχει το όριο $\lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f'(x)}{g'(x)}$

τότε $\lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x)}{g(x)} = \lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f'(x)}{g'(x)}$.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ (I): Ο κανόνας ισχύει και για

$x \rightarrow \pm\infty$ δηλαδή $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{f(x)}{g(x)} = \lim_{x \rightarrow \pm\infty} \frac{f'(x)}{g'(x)}$.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ (II): Αν έχουμε απροσδιόριστη μορφή του $\lim\{f(x) + g(x)\}$, δηλαδή $\lim f(x) = +\infty$ και $\lim g(x) = -\infty$ τότε μετασχηματίζουμε το παραπάνω όριο σε μορφή $0/0$ θέτοντας $F(x) = 1/f(x)$ και $G(x) = 1/g(x)$ έτσι ώστε να εφαρμόσουμε τον κανόνα του L'Hopital. Δηλαδή

$$\lim\{f(x) + g(x)\} = \lim \frac{F(x) + G(x)}{F(x)G(x)}$$

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ (III): Αν έχουμε απροσδιόριστη μορφή του $\lim\{f(x)g(x)\}$, δηλαδή $\lim f(x) = 0$ και $\lim g(x) = \pm\infty$ τότε μετασχηματίζουμε το παραπάνω όριο σε μορφή ∞/∞ θέτοντας $F(x) = 1/f(x)$ έτσι ώστε να εφαρμόσουμε τον κανόνα του L'Hopital.

Δηλαδή $\lim\{f(x) + g(x)\} = \lim \frac{g(x)}{F(x)}$.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ (IV): Αν έχουμε απροσδιόριστη μορφή του $\lim f(x)^{g(x)}$, δηλαδή $\lim f(x) = a$ και $\lim g(x) = \beta$ με

(i) $a = \beta = 0$

(ii) $a = 1$ και $\beta = \pm\infty$

(iii) $a = 0$ και $\beta = \pm\infty$

(iv) $a = \pm\infty$ και $\beta = 0$

τότε μετασχηματίζουμε το παραπάνω όριο σε

$$\lim f(x)^{g(x)} = e^{\lim\{g(x) \ln f(x)\}}$$

έτσι ώστε να εφαρμόσουμε τον κανόνα του L'Hopital.

3.9 ΔΙΑΦΟΡΙΚΟ ΜΙΑΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Διαφορικό μιας συνάρτησης $f(x)$ και για απόκλιση από το x ίση με dx ορίζεται η συνάρτηση $df(x) = f'(x)dx$.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ: Το διαφορικό εκφράζει μια προσέγγιση της μεταβολής της f όταν το x αυξηθεί κατά dx (δηλαδή γίνει $x+dx$). Η προσέγγιση βασίζεται στην εφαπτομένη στο σημείο $(x, f(x))$.

Όσο πιο μικρό είναι το dx τόσο πιο καλή είναι η προσέγγιση.

Στην πράξη αν ζητηθεί το διαφορικό της $f(x)$ υπολογίζουμε την παράγωγο της.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: $df(x)=f'(x)dx \Leftrightarrow f'(x)=df(x)/dx$

ΟΡΙΣΜΟΣ: Η εξίσωση της εφαπτομένης της $f(x)$ στο σημείο $(x_0, f(x_0))$ δίδεται ως εξής:

$$L(x): y=f(x_0)+f'(x_0)(x-x_0)$$

ΟΡΙΣΜΟΣ: Διαφορικό n τάξης μιας συνάρτησης $f(x)$ και για απόκλιση από το x ίση με dx ορίζεται η συνάρτηση $d^n f(x) = f^{(n)}(x)dx^n$.

3.10 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ (III)

3.10.1 ΟΡΙΑΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Οριακή συνάρτηση ενός οικονομικού μεγέθους ή συνάρτησης (ζήτησης, προσφοράς, εσόδων, κέρδους κλπ.) ονομάζεται η πρώτη τους παράγωγος.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ: Τα οριακά μεγέθη χρησιμοποιούνται ως προσέγγιση της μεταβολής της $f(x)$ όταν το x μεταβάλλεται κατά μία μονάδα.

3.10.2 ΕΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τα οριακά μεγέθη επηρεάζονται από τις μονάδες μέτρησης τους. Για αυτό ορίζουμε εναλλακτικά την ελαστικότητα.

ΟΡΙΣΜΟΣ: Ελαστικότητα μιας συνάρτησης $y=f(x)$ ονομάζεται η συνάρτηση:

$$E(x) = \frac{x}{f(x)} f'(x) = \frac{x}{dx} \frac{df(x)}{f(x)} = \frac{x}{y} \frac{dy}{dx}$$

ΕΡΜΗΝΕΙΑ: Είναι ο λόγος της ποσοστιαίας μεταβολής της $y=f(x)$ [dy/y] προς την ποσοστιαία μεταβολής της x [dx/x].

ΕΡΜΗΝΕΙΑ (II): Εάν η x αυξηθεί κατά 1% τότε η $y=f(x)$ αυξάνει κατά $E(x)$.

$$\text{ΕΡΜΗΝΕΙΑ (III): } E(x) = \frac{dy}{dx} \cdot \frac{y}{x} = \frac{df(x)}{dx} \cdot \frac{f(x)}{x} =$$

[Συν. οριακού μεγέθους]/[Συν. μέσου μεγέθους]

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Η $E(x)$ είναι ελεύθερη μονάδων.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ (II): Η $E(x) = d\ln(y)/d\ln(x)$.

3.11 ΘΕΩΡΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΜΟΥ

ΘΕΩΡΗΜΑ του Rolle: Αν $f(x)$ είναι συνεχής στο $[a, \beta]$ και παραγωγίσιμη στο (a, β) και $f(a) = f(\beta)$ τότε υπάρχει τουλάχιστον ένα $x_0 \in (a, \beta)$ τέτοιο ώστε $f'(x_0) = 0$.

ΘΕΩΡΗΜΑ: Αν $f(x)$ είναι συνεχής στο $[a, \beta]$ και παραγωγίσιμη στο (a, β) τότε υπάρχει $x_0 \in (a, \beta)$

$$\text{τέτοιο ώστε } f'(x_0) = \frac{f(\beta) - f(a)}{\beta - a}.$$

[Θεώρημα μέσης τιμής του διαφορικού λογισμού].

3.12 ΜΟΝΟΤΟΝΙΑ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΩΝ

ΘΕΩΡΗΜΑ: Έστω $f(x)$ είναι συνεχής στο $[a, \beta]$ και παραγωγίσιμη στο (a, β) . Αν $f(x)$ είναι αύξουσα ή φθίνουσα στο διάστημα (a, β) τότε $f'(x) \geq 0$ ή $f'(x) \leq 0$ για κάθε $x \in [a, \beta]$.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Για τις γνησίως αύξουσες ή φθίνουσες στο διάστημα (a, β) τότε $f'(x) > 0$ ή $f'(x) < 0$ για κάθε $x \in [a, \beta]$.

3.13 ΑΚΡΟΤΑΤΑ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΩΝ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Μια συνάρτηση $f(x)$ παρουσιάζει τοπικό ελάχιστο ή μέγιστο για $x = x_0 \in D(f)$ αν μπορούμε να ορίσουμε μια περιοχή $\Pi(x_0)$ γύρω από το x_0 τέτοια ώστε:

$$f(x_0) \leq f(x) \text{ ή } f(x_0) \geq f(x) \text{ για κάθε } x \in \Pi(x_0)$$

Συνήθως $\Pi(x_0) = (x_0 - \varepsilon, x_0) \cup (x_0, x_0 + \varepsilon)$ για $\varepsilon > 0$.

ΟΡΙΣΜΟΣ: Μια συνάρτηση $f(x)$ παρουσιάζει ολικό ελάχιστο ή μέγιστο για $x=x_0 \in D(f)$ αν:

$$f(x_0) \leq f(x) \text{ ή } f(x_0) \geq f(x) \text{ για κάθε } x \in D(f)$$

ΘΕΩΡΗΜΑ (Fermat): Έστω $f(x)$ παραγωγίσιμη στο $x_0 \in D(f)$ και η f παρουσιάζει τοπικό ελάχιστο ή μέγιστο για $x=x_0$ τότε $f'(x)=0$.

ΘΕΩΡΗΜΑ: Έστω $f(x)$ παραγωγίσιμη στο $(\alpha, x_0) \cup (x_0, \beta)$:

(α) αν $f'(x) < 0$ για $x < x_0$ και $f'(x) > 0$ για $x > x_0$ τότε η f παρουσιάζει τοπικό ελάχιστο για $x=x_0$.

(β) αν $f'(x) > 0$ για $x < x_0$ και $f'(x) < 0$ για $x > x_0$ τότε η f παρουσιάζει τοπικό μέγιστο για $x=x_0$.

ΘΕΩΡΗΜΑ: Έστω $f(x)$ δύο φορές παραγωγίσιμη $f'(x_0)=0$ και $f''(x_0) \neq 0$ τότε

(α) αν $f''(x_0) < 0$ τότε τοπικό μέγιστο στο $x=x_0$.

(β) αν $f''(x_0) > 0$ τότε τοπικό ελάχιστο στο $x=x_0$.

3.14 ΚΥΡΤΕΣ & ΚΟΙΛΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΩΡΗΜΑ: Έστω $f(x)$ συνεχής στο $[\alpha, \beta]$ και δύο φορές παραγωγίσιμη στο (α, β) τότε $f(x)$ είναι κυρτή (ή κοίλη) στο $[\alpha, \beta]$ αν $f''(x) \geq 0$ (ή $f''(x) \leq 0$) για κάθε $x \in [\alpha, \beta]$.

ΟΡΙΣΜΟΣ: Το σημείο $(x_0, f(x_0))$ λέγεται σημείο καμπής μιας συνεχούς στο $[\alpha, \beta]$ συνάρτησης $f(x)$ αν υπάρχει $\varepsilon > 0$ τέτοιο ώστε η $f(x)$ είναι κυρτή στο $(x_0 - \varepsilon, x_0)$ και κοίλη $(x_0, x_0 + \varepsilon)$ ή αντίστροφα. [δηλαδή είναι το σημείο που αλλάζει η κυρτότητα].

ΘΕΩΡΗΜΑ: Αν $f(x)$ δύο φορές παραγωγίσιμη σε ένα σημείο $x_0 \in D(f)$ το οποίο είναι θέση σημείου καμπής τότε $f''(x_0) = 0$

ΘΕΩΡΗΜΑ: Έστω $f(x)$ τρεις φορές παραγωγίσιμη στο σημείο $x_0 \in D(f)$. Το x_0 είναι θέση σημείου καμπής αν $f''(x_0) = 0$ και $f'''(x_0) \neq 0$.